

С.В. Остапович,
здобувач ДНДІ МВС України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У статті викладено узагальнення щодо міжнародного досвіду запобігання корупції та його імплементації у правову систему України. Попри значну актуальність проблеми протидії корупції її прояви досі є невіддільним атрибутом управлінських процесів та простежуються не лише на внутрішньодержавному рівні, але й набувають транснаціонального характеру. Використання досвіду функціонування провідних антикорупційних механізмів за критерієм ефективності протидії корупції як соціально-правовому феномену деструктивної дії сприятиме підвищенню результативності вітчизняної системи запобігання та протидії корупції.

Ключові слова: корупція, прояви, запобігання, протидія, адміністративно-правовий аспект, профілактика.

В статье представлено обобщение международного опыта предупреждения коррупции и возможностей его имплементации в правовую систему Украины. Не взирая на актуальность проблемы противодействия коррупции, ее проявления по сей день являются атрибутом управленческих процессов и прослеживаются не только на внутригосударственном уровне, но приобретают транснациональный характер. Использование международного опыта функционирования ведущих антикоррупционных механизмов на основе критерия эффективности противодействия коррупции как социально-правовому деструктивному феномену будет способствовать повышению результативности отечественной системы предупреждения и противодействия коррупции.

Ключевые слова: коррупция, проявления, предупреждение, противодействие, административно-правовой аспект, профилактика.

Paper presents a synthesis of international experience in the prevention of corruption and the possibilities of its implementation in the legal system of Ukraine. Despite the urgency of countering the problem of corruption and its manifestations today are an attribute of management processes and can be traced not only at the domestic level, but become transnational in nature. Using the international experience of functioning of the leading anti-corruption mechanisms, based on the criterion of efficiency of anti-corruption as a social and legal destructive phenomenon will enhance the effectiveness of the national system of prevention and combating corruption.

Keywords: corruption, show, warning opposition, administrative and legal aspect, prevention.

Традиційним для радянської і пострадянської правової доктрини було вузьке тлумачення соціальної природи корупції та розгляд останньої як дефекту, характерного для буржуазного типу суспільства. На початку ХХІ століття світова спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою кожної країни, і з цією проблемою треба боротися. Результатом стало ухвалення цілого комплексу

міжнародно-правових актів (обов'язкових і рекомендованого характеру), підготовлених та прийнятих в Організації Об'єднаних Націй, Організації економічного співробітництва та розвитку, Організації американських держав, Раді Європи, Європейському Союзі, Африканському Союзі. Міжнародні юридичні інструменти відрізнялися за сферою застосування, проте в усіх на меті було встановлення загальних стандартів боротьби з корупцією шляхом забезпечення виконання антикорупційних законів на національному рівні. Очевидно, що зменшення рівня корупції до безпечного в Україні можливе лише за умови вивчення та втілення в життя закордонного досвіду боротьби із цим негативним соціальним явищем, в першу чергу успішно діючих в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції. Виділення та вивчення закордонних програм, які спрямовані на протидію корупції, що довели на практиці свою ефективність, являє собою величезні перспективи для запозичення позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності власного реально діючого механізму такої протидії. Сучасна правова наука констатує інтегративність феномена корупції, існування котрого не обмежується внутрішньодержавними межами. Корупція відображається у транснаціональних політичних, економічних та соціальних процесах. Важливість дослідження міжнародного рівня існування корупційного феномена полягає не лише у формуванні глобальної мережі протидії його проявам, але й у забезпеченні ефективної координації заходів щодо модернізації національних антикорупційних механізмів шляхом імплементації передового досвіду іноземних держав.

Актуальність проблематики запобігання корупції пояснює значну кількість наукових робіт саме у цій сфері. Так, окремі аспекти проблематики відображені у працях В. Авер'янова, О. Андрійко, О. Бандурки, Д. Баухаха, Ю. Битяка, О. Бондарчука, В. Гвоздецького, М. Живко, Р. Калюжного, С Ківалова, В. Коваленка, Л. Кovalя, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Копиленка, В. Криволапчука, В. Кудрявцева, Є. Курінного, Д. Лук'янця, М. Мельника, Є. Невмержицького, О. Негодченка, Н. Нижник, О. Синявської, С. Стеценка, В. Сташиса, Ю. Шемшученка, В. Шкарупи, Р. Клітгарда, В. Мілера, С. Роуз-Екерман, А. Шайо та ін.

Окрім цього, Україна наразі має правову основу для боротьби з корупцією – Закон України “Про запобігання корупції”, прийнятий 14.10.2014, яким передбачено створення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) – центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. Також Законом України від 14.10.2014 “Про Національне антикорупційне бюро України” створене Національне антикорупційне бюро – державний правоохоронний орган, на який покладено функції попередження, виявлення, припинення і розкриття корупційних злочинів [1; 2]. Сучасне антикорупційне законодавство регулює конфлікти інтересів державних чиновників, встановлює юридичну відповідальність за корупційні правопорушення тощо. Проте нові правила щодо боротьби з корупцією спричинили незначний вплив на реальний стан справ через слабке верховенство закону і відсутність адекватного правозастосування. Україна потребує нових, більш жорстких змін в антикорупційному законодавстві; ситуація в державі потребує максимуму зусиль усіх гілок влади і органів місцевого самоврядування, застосування необхідних загальнодержавних заходів, спрямованих на подальше вдосконалення антикорупційного законодавства. Тому *мета статті* полягає у тому, щоб проаналізувати та узагальнити світовий досвід запобігання корупції, визначити напрями протидії, які можуть бути імплементовані в правову систему нашої держави.

Процес удосконалення антикорупційної системи конкретної держави на основі аналізу властивостей аналогічної сфери правового регулювання суспільних відносин різних політико-територіальних організацій публічної влади ґрунтуються на використанні низки компаративістських та гармонізаційно-уніфікаційних методів, які забезпечують комплексність наукового підходу. Фактичне відображення застосованих іноземними державами антикорупційних заходів на стані та динамічних показниках корупції в їх публічному механізмі дає змогу виокремити та надалі запроваджувати у вітчизняній політиці ті з них, які виявили свою оптимальність та результативність. Саме оптимальність характеризується мінімізацією затрат часу та бюджетних ресурсів, яка забезпечується фактичним виключенням необхідності тривалої експертно-аналітичної роботи у сфері визначення показників потенційної ефективності застосування кожної зі стратегій нейтралізації корупційного фактора в державному апараті. Імплементаційні заходи охоплюють виключно корекцію методик на національну специфіку організації публічної влади держави-акцептора, їхню інтегративність. Гармонізація національного та світового континуумів законодавства, що супроводжує імплементацію положень іноземних антикорупційних заходів й сприяє підвищенню оцінки світовою спільнотою значення залучення України у діяльність міжнародних організацій та об'єднань, поліпшуючи політичний імідж нашої держави на міжнародній арені. Первінним елементом системи компаративістсько-імплементаційних заходів у сфері запобігання та протидії корупції вважаємо ідентифікацію держав, які за даними міжнародних аудиторських та аналітичних організацій проявили високий рівень ефективності у нейтралізації цього явища. Так, на підставі даних міжнародної організації “Transparency International”, до числа країн, з'ясування особливостей адміністративно-правового регулювання антикорупційних заходів яких мають значну практичну цінність, можна віднести США, Канаду, Данію, Фінляндію, Швецію, Нову Зеландію, Нідерланди, Норвегію, Австралію, Сінгапур, Люксембург, Швейцарію, Ірландію, Німеччину, Великобританію, Ізраїль, Австрію, Польщу [3].

Нагадаємо, що у міжнародно-правових документах наявні різні підходи до розуміння корупції. На основі проведеного дослідження з'ясовано, що це поняття в загальноприйнятому розумінні вперше було сформульовано на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1979 році. Корупцію визначено як “виконання посадовими особами будь-яких дій або ж бездіяльність у сфері виконання їхніх посадових повноважень за винагороду у будь-якій формі в інтересах того, хто надає цю винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без такого порушення” [6]. Вагомою подією в історії міжнародно-правових відносин у сфері запобігання та протидії корупції було підписання міжнародною спільнотою 09.12.2003 в м. Меріда (Мексика) Конвенції ООН проти корупції. Фахівці вважають Конвенцію найзмістовнішим правовим актом, спрямованим на запобігання та боротьбу з корупцією як у світовому, так і в національному масштабі [3; 8]. Цей документ можна розглядати як основу для адаптації законодавства країн-учасниць, приведення національного законодавства у відповідність до загальнозвінзаних методів і заходів щодо попередження й протидії корупції. Ключовими принципами її реалізації є теоретичні положення щодо запобігання корупції та боротьби з корупційними проявами. Конвенція містить норми, де визначено основні засади політики держав-учасниць у сфері запобігання й протидії корупції, а саме: створення органу або органів із запобігання та протидії корупції (ст. 6); оптимізація функціонування публічного й приватного секторів (ст. 7 та ст. 12); запровадження кодексів поведінки державних посадових осіб (ст. 8); забезпечення доступу громадськості до процесів протидії корупції (ст. 13) тощо.

Норми міжнародного антикорупційного законодавства знайшли своє відображення в національному законодавстві провідних країн світу, що визначають перелік діянь, які належать до корупційних, коло осіб, котрі підпадають під дію антикорупційних законодавчих актів (Конвенцію ООН ратифікували 167 країн світу). Деякі країни ухвалили комплекс заходів як нормотворчого, так і організаційного характеру для приведення національних законодавств у відповідність до вимог Конвенції ООН проти корупції [5; 8; 9; 11; 15; 16].

Розглянемо аналіз антикорупційних систем деяких із них. Комплексний аналіз спеціалізованих нормативних актів, положеннями яких визначаються особливості організації та здійснення антикорупційних заходів у межах національних правових систем обраних країн дають підстави для виокремлення характерних ознак антикорупційної політики, до яких належить нормативна ідентифікація корупції як джерела загрози планомірному провадженню державної політики та пріоритетація антикорупційних заходів у парадигмі правоохранної діяльності; спеціалізація підходів щодо протидії корупційним проявам у політичній, соціальній, господарській та економічній сферах, що проявляється у формуванні порівняно самостійних соціальних механізмів та нормативних базисів, що враховують особливості тенденцій цього явища у вказаних сферах суспільного життя.

Важливе значення для дослідження світового досвіду запобігання корупції має досвід США. Зважаючи на президентську форму правління та федеративний устрій означененої країни, основним суб'єктом, що наділений компетенцією у сфері виявлення та застосування заходів правового впливу щодо корупціонерів є Федеральний Уряд США. У законодавстві США під поняттям корупції розуміють систему правопорушень, які посягають на належну діяльність федеральних органів, вчинювані державними службовцями США у спосіб зловживання наданою їм владою. Комплекс противправних діянь передбачений, в основному, в чотирьох главах розділу 18 Федерального Зводу Законів: “Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм положенням публічними посадовцями”; “Посадовці і службовці за наймом”; “Здирництво і погрози”; “Вибори і політична діяльність”. До проявів корупції у діяльності державного апарату США відносяться: 1) халатне, недобросовісне ставлення до виконання покладених на цього службовця обов’язків; 2) нелояльність до інтересів служби (привласнення цінностей під час управління державними активами, отримання винагороди або подарунків за виконання певної дії або надання допомоги, перекручування фактів з метою фальсифікації, несанкціоноване використання службової інформації) [4]. Незалежно від категорії вчиненого правопорушення (адміністративний делікт чи кримінальне правопорушення), у разі виявлення ознак корупційності службова особа апарату США підлягає негайному відстороненню, а відповідне провадження передається у Федеральний суд США. Законодавством США передбачені суворі форми юридичної відповідальності службовців за корупційні правопорушення: позбавлення волі, позбавлення права надалі обійтися посади, пов’язані з владними повноваженнями чи громадською довірою, позбавлення соціального страхування та права на пільгове кредитування, конфіскація особистого майна правопорушника. У положенні Конституції США 1787 року закріплено правило, згідно з яким державні службовці США обіймають займані посади допоки їхня поведінка залишається бездоганною. Формальною підставою для звільнення державного службовця є вчинення ним правопорушення, пов’язаного зі здійснюваною ним службовою діяльністю (зокрема корупційного делікту) [13].

Канада посідає у світовому рейтингу держав 9 місце за критерієм ефективності протидії корупції, хоча цілеспрямовані заходи політико-правового впливу на це явище розпочались у цій державі нещодавно – з 1985 року (з моменту прийняття Кодексу етичних правил поведінки державних службовців). Запобігання корупції в Канаді ґрунтуються на законодавчій інтерпретації корупції як однієї з форм безпосереднього порушення Конституції та прирівнюється до акту державної зради. Службова особа, яка одержала хабар чи прийняла пропозицію про його надання, а також хабародавець/оферент підлягають юридичній відповідальності рівною мірою, покарання залежно від обставин справи може бути призначено у виді позбавлення волі на строк до 14 років [15]. Поряд із суворими заходами правової репресії на службових осіб державного апарату Канади покладено низку обмежень та заборон. Відтак службові особи з моменту зайняття посади дозволяється займатись підприємницькою діяльністю лише після повідомлення про вид, форму та фінансову характеристику особистої участі у господарській діяльності за умови, що сумарний річний дохід не перевищуватиме 100000 \$. Так було досягнуто мінімізацію тіньових схем використання службового становища у процесах лобіювання інтересів бізнес-структур.

Сінгапур ще декілька десятиріч тому фактично належав до країн третього світу, а нині є співмірним за рівнем ефективності протидії корупції з Канадою, цього він досяг завдяки тотальній реорганізації не лише державного механізму, а й соціальної свідомості, як наслідок – небачений розвиток за рекордно короткі терміни. Саме корупція, а не закон, визначала напрям державної політики, формувала засади організації економіки та становила перепону для належного розвитку всієї держави. Прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю, описуючи стан країни до проведення реформи, зазначав, що перший уряд країни у протистоянні корупції зіштовхнувся з декількома проблемами. Закон, що був покликаний регулювати процес боротьби з корупцією, був абсолютно неефективним через недієвість антикорупційних заходів. Значна кількість корупційних правопорушень не охоплювалась предметом його правового регулювання, а працівники правозастосовних органів не були наділені достатніми повноваженнями для провадження ефективної діяльності. Крім того, складність протидії корупції зумовлювалась і тим, що значна кількість вищих посадових осіб була уже дефакто залучена у корупційну практику [7, с. 267]. Доволі слушною є оціночна позиція російських науковців, які зазначають, що до моменту здобуття незалежності у 1965 році Сінгапур був у ситуації, дуже схожій на ту, що панувала у Росії пострадянського періоду. Економічний стан країни оцінювався як дуже складний. Законодавство було імпортовано британськими колонізаторами, практичний вимір його застосування теж не відзначався високою ефективністю, оскільки правоохраніні органи перебували на забезпечені корумпованих службовців, а обмежений континуум їх повноважень не давав можливості реальної корекції, що тоді існуvalа. Політична еліта держави усвідомила неприпустимість подальшої деградації публічного сектора, визначальним фактором якої було абсолютно слушно визначене корупцію. Так, керівництвом держави було запроваджено низку рішучих і послідовних заходів, а саме: 1) діяльність держслужбовців було чітко регламентовано; 2) спрощено бюрократичні процедури; 3) забезпечено суворий нагляд за дотриманням етичних стандартів у функціонуванні владних інститутів [7, с 78]. У Сінгапурі створений спеціалізований структурний підрозділ – Бюро з розслідування випадків корупції. Такий орган має повноваження для проведення слідчих дій і зобов'язаний передбачити комплекс заходів превентивного характеру. Влада Сінгапуру вдало поєднала комплексні наукові розробки у сфері оптимізації

управлінського механізму з рішучими політичними заходами щодо їх практичної реалізації.

Адміністративно-правова основа протидії корупції у Королівстві Нідерландів охоплює такі функціональні елементи: запровадження спеціалізованої служби з боротьби із корупцією, яка у правовому статусі прирівняна до інститутів системи державної безпеки та наділена не лише правозастосовними, але й нормотворчими та слідчими повноваженнями; в кожному державному органі запроваджено спеціалізовані підрозділи, які повинні презентувати, виявляти та усувати і прояви, і причини порушень офіційного алгоритму службової діяльності задля підтримання абсолютноного режиму законності в системі державного управління; широке застосування інституту інтерпеляції як засобу забезпечення належного провадження державної влади кожною з гілок. Щоквартальне особисте звітування кожного з міністрів про стан реалізації державної політики у довіреній йому сфері; практичне застосування даних, консолідованих системою моніторингу детермінаційних факторів корупції у процесі нормопроектування державної стратегії; вдосконалення методики правової регламентації статусу державних службовців та усунення прогалин права у нормативних основах визначення компетенції державних органів; повне оприлюднення відомостей про корупційні та інші службові правопорушення, що не лише зумовлює громадський осуд щодо особи-правопорушника, але й ускладнює інтеграцію у приватні структури через негативне професійне резюме; встановлення законом обов'язку громадян повідомляти про відомі їм факти корупційної поведінки державних службовців, умови корупціалізації державного управління, інші факти, які можуть спричинити порушення нормального функціонування державного механізму [9; 12].

Досвід Бельгії у сфері активної реалізації антикорупційних заходів державної політики формально ознаменувався підписанням 2007 року королем Альбертом II ратифікаційного акту до Конвенції ООН щодо запобігання та протидії корупції. Особливість адміністративно-правових заходів щодо запобігання та протидії корупції у цій державі полягає у домінуванні заходів превентивного характеру, в основу яких покладено концепцію розвиту внутрішньої нетерпимості службовців до вчинення корупційних деліктів. Так, відповідно до реформи COPERNIC (модернізації державного управління) розширено формальну інтерпретацію поняття корупції в частині зловживання владою, не обмежуючись лише кримінально-правовим виміром проявів цього явища, але розширюючи його зміст шляхом включення всього розмаїття дефектів службової діяльності, пов'язаних із інтерпретацією, застосуванням права та правовою культурою [15]. Отже, згідно із законодавством Бельгії корумпування – система негативних функціональних, поведінкових та психологічних змін державного службовця, які призводять до порушення належної службової діяльності.

Позитивною, на нашу думку, є практика антикорупційної діяльності Словачької Республіки. У структурі Міністерства внутрішніх справ Словачької Республіки діє Антикорупційний комітет, до повноважень якого належить проведення превентивних заходів і розслідування фактів корупції серед співробітників міністерства та поліцейських структур країни. Антикорупційним комітетом Словаччини також запроваджено низку методик із залучення соціальних інститутів у антикорупційну діяльність держави. Так, задля отримання інформації про корупційні делікти та з метою запобігання і протидії встановлено спеціальну лінію, по якій громадяни можуть поінформувати Антикорупційний комітет про відомі їм факти протиправних дій державних службовців та співробітників муніципальних органів; у локальній мережі INTERNET створено веб-сторінку,

на якій громадяни можуть висловити конструктивні пропозиції щодо запровадження необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції в кожній з державних установ чи висловити пропозиції щодо вдосконалення роботи конкретного службовця.

Чільну позицію серед держав, які досягнули високого рівня ефективності у формуванні національних систем протидії корупції, посідає Ізраїль. Особливістю організації антикорупційної системи у цій державі є симбіотична паритетна участь публічних та громадських інститутів у процесах стратегічного планування, нормативної регламентації, практичної реалізації та моніторингу ефективності антикорупційних заходів. Так звана модель подвійної верифікації (на публічному та громадському рівнях) даних про корупцію у всіх її проявах фактично унеможливлює явище кругової поруки, непотизму та евентуального підходу в протидії її проявам у суспільстві. Роль громадських інститутів у протидії корупції зводиться не лише до повідомлення про факти корупції, що були виявлені у контексті їхньої діяльності інститутам спеціалізованого антикорупційного органу, але й охоплює цілком практичні заходи щодо забезпечення своєчасності заходів реагування на зазначені повідомлення. Втім визначальним чинником ефективності практичної діяльності антикорупційної системи є виведення її ланок із загальної вертикалі державної влади, унеможливлюючи вплив чиновників, які потенційно можуть бути причетними до корупційних діянь на результати слідчих та подальших правозастосовних заходів. Управління з боротьби із корупцією, яке організаційно належить до адміністрації прем'єр-міністра, з метою досягнення комплексності антикорупційного впливу на публічний сектор систематично вживає заходів, що пов'язані з навчанням службовців усіх рівнів методикам ідентифікації чинників та проявів корупції, задля досягнення високого рівня легітимності службової діяльності, що водночас підвищує рівень соціального сприйняття державної влади. Інформаційний вплив засобів масової інформації теж забезпечує значний антикорупційний вплив на контрольно-наглядову сферу та службове середовище надання адміністративних послуг, оскільки службова репутація – один з пріоритетів службової особи, відновлення якої пост-фактум корупційного скандалу з її участю є практично неможливою [11; 13].

Організаційно-правовий вимір антикорупційного механізму Франції ґрунтуються на засадах поєднання високих мір юридичної відповідальності службових осіб за вчинення корупційних правопорушень (у розділі 3 глави 2 Кримінального кодексу Франції передбачено стягнення у вигляді позбавлення волі на термін від двох до десяти років у поєднанні зі штрафом у розмірі від 200 тис. до 1 млн франків) та створення регіональних органів (службових центрів), виключною компетенцією яких є заходи щодо виявлення, припинення та розслідування службових правопорушень. Значний превентивний ефект антикорупційних центрів Франції пов'язується дослідниками з “консолідацією висококваліфікованих кадрів, спеціалізація котрих охоплює контрольно-наглядові заходи у сфері державного управління. Типовий посадовий склад таких інститутів охоплює: префекта округу, прокурора, представника апеляційного суду, директора податкової служби, урядового комісара із регіональної рахункової палати, генерального скарбника і директора департаменту конкуренції, споживання і боротьби з розкраданнями” [15, с. 271].

Донедавна, незважаючи на актуальність цього питання, у Польщі не було прийнято окремих нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії корупції. Вважалося, що низка статей Кримінального кодексу, які передбачають відповідальність за посадові делікти, є достатнім правовим підґрунтям для

подолання цього негативного феномена. Однак динамічна тенденція до збільшення корупційних деліктів у публічному осередку державної влади та вступ Польщі до ЄС спонукали уряд до вжиття додаткових заходів щодо запобігання та протидії їй, а саме: 1) затверджено Державну програму боротьби з корупцією під назвою “Антикорупційна стратегія”; 2) з 24 серпня 2006 р. увійшов в дію Закон про “Центральне антикорупційне Управління (ЦАУ, Centralny Urzad Antykorupcji)”, основною метою його діяльності є запобігання та протидія корупції серед чиновників державного апарату [16]. Не зважаючи на актуальність цього питання, в Польщі донедавна не було відповідного правового акта у сфері протидії корупції. Тривалий час юристи-практики вважали достатніми норми права, закріплени в Кримінальному кодексі. Проте наприкінці 2002 року уряд Польщі затвердив Державну програму боротьби з корупцією під назвою “Антикорупційна стратегія”, на виконання якої створена Надзвичайна кодифікаційна комісія сейму, яка готує зміни до Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів [9; 16].

Практичний досвід правових держав світу у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформувати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. Узагальнюючи досвід функціонування провідних антикорупційних механізмів, з позиції ефективності протидії корупції як соціально-правовому деструктивному феномену, можливо виокремити низку соціально-правових умов і заходів, врахування і запровадження яких сприятиме підвищенню ефективності системи запобігання та протидії корупції в нашій державі. До них відносяться:

- запровадження реформи органів державної влади на основі оптимізації інститутів публічної влади та істотне скорочення чисельності їх персоналу;
- розробка та впровадження спеціалізованих відомчих нормативних актів, які б регламентували: а) алгоритм кадрового забезпечення функціонування окремих ланок державного управління; б) критерії оцінки якості відбору на службу в органи державної влади; підготовки та розстановки управлінських кадрів; в) оптимізацію системи заходів щодо унеможливлення проникнення на публічну службу осіб, схильних до корупційних та інших неправомірних дій;
- розробка єдиної державної політики в сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;
- забезпечення незалежного функціонування судової влади, за прикладом правоохоронних систем Італії, США, Великої Британії чи Франції; створення в державі антикорупційного суду;
- розробка пропозицій та нормативне визначення системи заходів щодо забезпечення ротації кадрового апарату органів публічної влади, визначення механізмів та зasad такої ротації;
- реформування існуючої системи соціально-економічного та правового забезпечення осіб, на яких покладено реалізацію публічних функцій;
- забезпечення ефективної системи моніторингу соціальної думки щодо діяльності публічних інститутів з можливістю повідомлення про відомі факти порушення вимог законодавства у сфері державної служби тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.

3. Антикорупційний моніторинг // Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/>.
4. Уголовний кодекс США: по состоянию на 1 февраля 2014 р. – СПб.: Изд-во Юридический центр “Пресс”, 2014. – 765 с.
5. *Филиппов П.С.* Опыт США по предотвращению злоупотреблений госслужащими служебными полномочиями / П. Филиппов // Можно ли в борьбе с коррупцией в России использовать зарубежный опыт?: сборник очерков; под ред. П.С. Филлипова. – СПб.: Норма, 2010. – С. 144–145.
6. Почему в Канаде почти нет коррупции? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsland.com/news/detail/id/313649/>.
7. *Ли Куан Ю.* Сингапурская история 1965–2000 гг. Из третьего мира – в первый / Ю. Ли Куан. – М.: МГИМО – Университет, 2011. – 656 с.
8. Corruption Perceptions Index 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>.
9. Striving For A Safer World Since 1945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fas.org/irp/congress/1998_rpt/el05-19.html.
10. Corruption Perceptions Index 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>.
11. Бібліотека Максима Мошкова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ru/POLITOLOG/AWTORHANOW/tehnoiogiq.txt>
12. Codes – Portail du droit belge [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.droitbelge.be/codes.asp>.
13. *Соснін О.* Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці // Віче. – 2014. – № 1. – С. 17.
14. Сучасні тренінгові технології запобігання та протидії корупції в органах внутрішніх справ: навч-метод. посіб / В.О. Криволапчук, С.В. Кушнарьов, В.П. Остапович та ін.; ДНДІ МВС України. – К.: Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2013. – 132 с.
15. *Побережний В.В.* Міжнародний досвід організацій запобігання корупції в органах державної влади / В.В. Побережний // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2011. – Вип. 26. – С. 269–274.
16. ProgramzwalczaniakorupcjiwPolsce [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ithink.pl/artylcuIy/aktualnosci/polska /programzwalczania-korupcji-w-polsce/>.

Отримано 15.09.2016